

מחלקה למדעי-ההתנהגות אוניברסיטת אריאל בשומרון

בשיתוף עם

כנפיים של קרמבו

תקציר מחקר ע"י רז חדיף וד"ר אביזן מילבסקי

רקע

האבחנה של ילד עם צרכים מיוחדים טומנת בחובה צורך בהסתגלות רגשית משפחתית אשר נעה בין תגובה משברית לקבלה חיובית. עבור חלק מהמשפחות זה עלול להיחווה כמשבר הדורש הסתגלות פסיכולוגית יוצאת דופן והן צפויות לחוות שלבי אבל הדומים לאירוע של אובדן וכוללים תחושות של צער, יגון, אשמה, בושה, ייאוש ורחמים עצמיים עד לשלב הקבלה וההשלמה עם מצבו של הילד/ה (Heiman, 2002). בתוך הדינמיקה המורכבת הזו נדרשים הורים לנהל את התא המשפחתי, לדאוג לרווחת הילד עם הצרכים המיוחדים ושאר האחים בבית.

במחקרם של פלירי והפר (Fleary & Heffer, 2013) נמצא כי היכולת של ההורים לנהל את צרכיהם של ילדיהם ללא הצרכים המיוחדים במשפחה שבה ילד עם צרכים מיוחדים, הינה הכרחית לשם התפתחות חוסנם וצמיחתם של שאר האחים במשפחה. כאשר הורים נטו למקד את תשומת הלב שלהם בילד עם הצרכים המיוחדים על חשבון תשומת הלב לאחיו, ישנו סיכוי גבוה יותר לכך שאלו יפתחו בעיות רגשיות והתנהגותיות בתקופת ההתבגרות המאוחרת בחייהם (Milevsky, 2016).

במחקרנו ביקשנו לבחון את מצבם של האחים ללא הצרכים המיוחדים במשפחות שבהן ילד/ה עם צרכים מיוחדים. בחרנו לערוך מחקר משותף עם תנועת כנפיים של קרמבו בשל האופי הפעילות הייחודי של התנועה. שיערנו כי משך הפעילויות החברתיות-חינוכיות שמקיימת התנועה יהיו מקושרות לשינוי במצבם של האחים לילד עם הצרכים המיוחדים במשפחה כך שהאחים ללא הצרכים המיוחדים יתרמו מעצם השתתפותם של אחיהם עם הצרכים המיוחדים בפעילויות התנועה השונות.

שיטת המחקר

במחקר השתתפו כ-86 משתתפים. 43 אימהות ו-43 אחים במשפחות בנות ילד/ה עם צרכים מיוחדים. במסגרת המחקר הועברו שאלונים אינטרנטיים לאימהות ואחים לילדים עם צרכים מיוחדים מתנועת "כנפיים של קרמבו". כמו כן, הועברו שאלונים מודפסים בשני מועדים במחנה הקיץ שהתקיים בעמותה באוגוסט 2018.

הקריטריונים להכללה במחקר היו: אימהות ואחים לילדים עם צרכים מיוחדים, כאשר האחים בגילאי 8-16, בעלי התפתחות תקינה ובתנאי שהילדים עם הצרכים המיוחדים מתחת לגיל 21.

איסוף הנתונים בו התפרס על פני כ-4 חודשים. המחקר הוצג בפני האימהות לראשונה באמצעות שיחה טלפונית שבוצעה ממשרדי עמותת "כנפיים של קרמבו", במסגרת השיחה הובהרו להן דרישות המחקר ולאחר השיחה נשלח אליהן לינק למילוי השאלון האינטרנטי. אימהות שלא הספיקו למלא את השאלון האינטרנטי או העדיפו למלאו בגרסתו המודפסת יכלו לעשות זאת במחנה הקיץ.

תוצאות

ממצאי המחקר מצביעים על קשר שלילי בין משך הזמן שהחניך בתנועה לבין מידת האגרסיביות ביחסים שבין האח עם ובלי הצרכים המיוחדים. אפוא, ככל שהחניך משתתף בפעילויות התנועה משך זמן ארוך יותר, כך נמוכה יותר מידת האגרסיביות ביחסים שבינו לבין האח ללא הצרכים המיוחדים במשפחה.

כמו כן, נמצא כשר שלילי בין משך הזמן שהחניך משתתף בפעילויות התנועה לבין מידת האגרסיביות הבלתי הולמת שלו. לציין כי מידת האגרסיביות הבלתי הולמת של הילד הינו מימד בתוך שאלון מיומנויות חברתיות. כך שככל שמשך הזמן שהחניך משתתף בפעילויות של התנועה ארוך יותר, פחותה מידת האגרסיביות הבלתי הולמת של אחיו ללא הצרכים המיוחדים.

לבסוף, נמצא קשר שלילי בין משך הזמן שהחניך משתתף בפעילויות התנועה לבין ביטחון היתר של האח ללא הצרכים המיוחדים. מידת ביטחון היתר הינו מימד נוסף בשאלון המיומנויות החברתיות שהועבר לאח ללא הצרכים המיוחדים. במילים אחרות, ככל שמשך הזמן שהחניך משתתף בפעילויות התנועה ארוך יותר כך נמוך יותר ביטחון היתר של אחיו ללא הצרכים המיוחדים. ראוי לציין כי המשתנה גיל החניך הוחזק כקבוע במהלך החישובים הסטטיסטיים והקשרים שנמצאו אינם משתנים כפונקציה של גילו של האח.

סיכום

ניתן להסביר ממצאים אלו בכמה דרכי התבוננות: ראשית, ייתכן כי השתתפותו של החניך בפעילויות תנועת כנפיים של קרמבו פעם בשבוע מובילה לשיפור במצבו הישיר של החניך וכפועל יוצא בסביבתו הקרובה. כך שחניכים שנמצאים בעמותה זמן רב יותר רוכשים כלים טובים יותר להתמודד עם סיטואציות בחיי היומיום ובדינמיקה המשפחתית וכך בהדרגה פוחתת מידת האגרסיביות שבקשר שבין האח עם הצרכים המיוחדים לאחיו ללא הצרכים המיוחדים במשפחה.

כמו כן, ייתכן כי הקשר פועל גם במסלול עקיף וקשור לפנייות ההורים. ייתכן כי בפרקי הזמן שבהם החניכים משתתפים בפעילויות ומקבלים ליווי וחונכות, הוריהם פנויים להקדיש זמן לאחיהם ללא הצרכים המיוחדים בבית ומתאווררים מתפקידם כמטפלים. ממצא זה עולה בקנה אחד עם טענותיהם של החוקרים פלירי והפר (Fleary & Heffer, 2013) אודות הקשר שבין יכולת ההורים לנהל את צרכיהם של ילדיהם ללא הצרכים המיוחדים במשפחה שבה ילד עם צרכים מיוחדים.

ממצאים אלו מעלים על נס את השפעותיה הנרחבות של העמותה גם מעבר לכישוריו ורווחתו של החניך בה, ומדגישים כיצד השתתפות בפעילויות העמותה אינן מועילות רק לחניך אלא גם לסביבתו הגרעינית.